

هم آغوش باک‌ویر

گزارش بازدید از روستای تاریخی هنجن

روستای هنجن جنگلی دارد که مردم بومی به آن بیشه می‌گویند. بسیار باصفا و خرم و باغاتی که انواع محصولات اثار، گردو، بادام، آلو و غیره در آن عمل می‌آورند. مردم هنجن بسیار مهربان و دوست داشتنی و مهمان نوازند. در انتهای روستای هنجن راهی است که نیم‌ساعته شما را به روستای تاریخی ایبانه می‌رساند. اما صدافسوس که در در برابر شهرت ایبانه، این هنجن است که قربانی شده است. همچنان گمنام و ناشناخته! از میان این روستا رودخانه‌ای می‌گذرد که اکنون تبدیل به نهر شده اما هنوز هم آب آن مظهر پاکِی و زلا لی و شیرینی است.

باغ‌های سبز و در هم این روستا در امتداد رودخانه، قرار دارد و اهالی هر کدام نوبت آبی دارند. غیر از رود، چشمه‌ای هم در هنجن جریان دارد که تعریف نمی‌کنیم تا تشویق به دیدن آن بشوید. اما برخی از اهالی شهرهای اطراف مانند نطنز، قم، کاشان و حتی تهران از وقتی با این مکان آشنا شده‌اند روزهای تعطیل این مکان مسکونی و قدیمی را تبدیل می‌کنند به پارکینگ اتومبیل‌های خود و مشغول تفریح و به قول خودشان پیکنیک می‌شوند. این افراد بدون اجازه، میوه‌های باغ‌ها را به تاراج می‌برند، شاخه‌های درختان کهنسال را می‌شکنند، چشمه و رودخانه را آلوده می‌سازند و البته روستاییان مهربان هنجنی حیا می‌کنند به آن‌ها اعتراض کنند.

روستای هنجن از توابع بخش مرکزی شهرستان نطنز، با مختصات جغرافیایی ۵۱ درجه و ۴۴ دقیقه طول شرقی و ۳۳ درجه و ۶۷ دقیقه عرض شمالی، در ۲۰ کیلومتری شمال غربی نطنز و ۱۵۰ کیلومتری اصفهان واقع شده است. این روستا در ارتفاع ۱۵۶۰ متری از سطح دریا قرار دارد و آب و هوای آن سرد و کوهستانی است.

"هنجن" در گویش رایج روستا از واژه "هنجیدن" به معنی "آب از چاه کشیدن" یا "آب را فراگیر کردن" گرفته شده است. بنابراین می‌توان معنای "هنجن" را به جایی تعبیر کرد که آب از زمین می‌جوشد، چنان که در دو سوی روستای هنجن دو رودخانه "برزورد" و "چیمه رود" جاری هستند. روستای "هنجن" دارای آب و هوای معتدل و خشک است و رودخانه "برزورد" از شمال آن و رودخانه "چیمهرود" از میان روستا می‌گذرد. کوه "لاوزه" در جنوب و کوه "برزقو" در غرب روستا قرار دارد.

برزورد که مهم‌ترین رودخانه در حومه شهرستان نطنز است از کوه کلاه برفی در باختر آبادی ایبانه سرچشمه می‌گیرد و پس از آبیاری آبادی‌های ایبانه، طره، کمجان، یارند و هنجن با نام رود هنجن امتداد مسیر می‌دهند و در بخش خاوری نطنز به زمین‌های اطراف بادرود منتهی می‌شود. در فرهنگ جغرافیایی آبادی‌های ایران آمده است هنجن دهی است از بخش‌های شهرستان نطنز که ۹ رشته قنات در آن جاری است. روستای هنجن دارای محله‌های مختلفی است از قبیل "محله بالا" ، "محله

پابین" ، "عصارخانه"، "درب گنبد"، "سینه ختا"، "سرگریه" و زمین‌های کشاورزی باغ‌هایی با نام‌های "مایرون"، "باغ هنجن"، "برخوان"، "واجنان"، "پالامیر"، "مزرعه سنجیته"، "گل پل" و "سنگ سفید". این روستا دارای یک چشمه آب به نام چشمه "گلستان" می‌باشد، چشمه "گلستان" از جنوب غربی روستا در محلی به نام "مزرعه بیشه" سرچشمه می‌گیرد.

حیات وحش منطقه حکایت از وجود گونه‌هایی از حیوانات شامل گرگ، روباه، شغال، خرگوش، بزکوهی، گراز وحشی و انواع پرندگان است.

آثار به جا مانده از دوره‌های مختلف تاریخی مانند قلعه تاریخی پیش از اسلام، خانه‌های بافت قدیم و بقعهٔ امامزاده سید داوود، پیشینهٔ تاریخی این روستا را به دوره‌های پیش از اسلام مربوط می‌سازد. روستای هنجن در دورهٔ صفویه و قاجاریه نیز از رونق خوبی برخوردار بوده است، اما در دوره پهلوی و دهه‌های اخیر رو به افول نهاده است.

مردم روستای هنجن به زبان راجی هنجنی سخن می‌گویند، مسلمان و پیرو مذهب شیعه جعفری هستند. در سال ۱۳۸۵ جمعیت این روستا ۲۱۳ نفر گزارش شده است. در طول جنگ هشت ساله نیز، تعدادی از جوانان این روستا در راه پاسداری از وطن و انقلاب به شهادت رسیدند که نامشان گرامی باد: سیداسماعیل موسوی، عباس شفیی، مرتضی ابراهیم ولوجردی، حمیدرضا و علی‌رضا ایران دوست، اکبر ولوجردی، فرج‌الہز طاهری، حجت‌الہی شیخ زاده، مرتضی شیخیان، حسن ربیعی، حمید جمالی و محمد زید هنجنی.

اهالی روستای هنجن در اقدامی خودجوش با همکاری یکدیگر یک شرکت تولید محصولات کشاورزی به نام "شرکت زراعی هنجن" تأسیس کرده‌اند که توسط یک رشته قنات به نام قنات "گهق" آبیاری می‌شود و انواع محصولات کشاورزی و باغی را تولید می‌کند. در ضمن افراد خَبری هم در عمران و آبادانی روستا کوشش و تلاش فراوانی انجام داده‌اند.

شاخصه‌های معماری و گردشگری

باغات اطراف روستا که میوه‌های متنوعی در آن‌ها به عمل می‌آید از جمله دیدنی‌ها و تفرجگاه‌های عمومی است که در فصول بهار و تابستان مورد توجه گردشگران قرار می‌گیرد. حواشی رودخانه روستا، با انبوهی از درختان سرسبز، جلوه و زیبایی خاصی به روستا بخشیده است.

بافت قدیم روستای کوهستانی هنجن به صورت متمرکز شکل گرفته است. در ساخت واحدهای مسکونی عموماً از مصالح بومی مانند گل، سنگ و چوب استفاده شده است. پنجره‌ها و در خانه‌های قدیمی از جنس چوب و بیشتر ورودی‌ها در اندازه‌های کوچک

انتخاب شده‌اند تا از ورود هوای سرد و خشک به داخل خانه جلوگیری شود. جهت واحدهای مسکونی جنوبی است و ایوان آن‌ها عامل تعدیل هوا است. عبور رودخانه از داخل روستا سرسبزی و سیمای عمومی روستا را موجب شده است.

بافت تاریخی روستا نیز دربردارندهٔ بناهایی از عهد قاجار است که در شمار زیباترین سکونت‌گاه‌های بیلاقی تاریخ معاصر ایران به‌شمار می‌آیند.

امامزاده داود

بقعه و بارگاه داوود بن حسن بن علی ابن ابیطالب (ع) در محوطه خوش‌منظر و باصفایی قرار گرفته و به وسیلهٔ باغستان‌های انبوه و سرسبز محصور شده است. بنای بقعه از آثار دوره صفوی است. در وسط صحن این زیارتگاه محوطه‌ای وسیع وجود دارد. در چهار جانب محوطه مزبور، ایوان‌های مرتفع و در گوشواره‌های آن، اتاق‌های متحداشکل با جرزهای کاشیکاری شده، احداث کرده‌اند. از وسط هر ایوان، در جداگانه‌ای به صفه‌های داخلی حرم گشوده می‌شود. گنبد کاشی فیروزه‌ای‌رنگ این زیارتگاه جلوه جذابی دارد. آرامگاه به‌وسیله صندوق چوبی مشبک و کاشیکاری قدیمی تزئین شده است.

آرامگاه امامزاده داود شامل دو حیاط جداگانه با سه ورودی است. ورودی سمت قبله که ورودی اصلی محسوب می‌شود، به یک هشتی با طاق ضربی آجری اتصال داشته است و این هشتی به سه پله به دالانی شمالی جنوبی که مشرف به حیاط نخستین است متصل باشد و با راهرویی کوتاه به ایوانی بزرگ دارای سقف بلند از نوع طاق ضربی آجری اتصال دارد، در سمت دیگرایوان راهرو ودالان قرینه‌سازی شده، این ایوان که روبه روی حیاط نخستین است، رواق در پشت دیوار شمالی آن قرار دارد. در قسمت بالای دیوار این ایوان سه پنجره چوبی مشبک بزرگ در سه طرف نصب شده است و در زیر این پنجره‌ها اشعاری به خط نستعلیق طغرائی به رنگ سفید در زمینه قرمزگچ بری شده که در سه طرف ایوان ادامه دارد، دیده می‌شود. روبروی این ایوان و دالان‌های طرفین آن حیاطی است که در سطحی پایین قرار دارد و در این حیاط حوض آب و درخت چنار کهنسالی وجود دارد. ایوان به فضای محصور دیگری منتهی می‌شود که آن نیز به منزله ایوان بزرگی است که در جنوب آن حیاطی دیگر، در سطحی پائین‌تر قرار گرفته است ورودی رواق در سمت قبله این تراس قرار دارد ورودی شمالی و شرقی رواق به این ایوان ارتباط دارد. رواق دارای سقف آجری از نوع طاق ضربی با مقرنس‌های گچی ساده است به استثنای دیوار سمت جنوب شرقی که دارای پوشش کاشی گل و بوتهدار قدیمی است. بقیه دیوارهای اطراف رواق تا بلندی ۸۰ سانتیمتر با کاشی‌های ساده آبی چهارگوش و سپس با اندود گچ پوشش داده شده است که در گوشه‌های چهار سمت آن نقاشی‌های گل و بوته دیده می‌شود. اقدامات اولیه جهت ثبت این بنا صورت گرفته ولی شماره ثبت آن در دسترس نمی‌باشد.

امامزاده زینب خاتون

آرامگاه دیگری در میان روستای هنجن قرار دارد که به امامزاده خاتون دختر موسی بن جعفر مشهور است. در گوشه‌ای از فضای کوچک جلو آرامگاه تقریباً محاذی در ورودی چناری کهنسال قرار دارد که تقریباً بیشتر فضای فوقانی محوطه مذکور را اشغال

کرده است. نمای خارجی آرامگاه از ایوانی با سقفی بلند و چهار صفه زیرورو در کنار آن تشکیل شده است که صفه‌های زیرین دارای طاق ضربی است و صفه‌های رویی با تیر و تخته مسقف شده است. ایوان مذکور که ورودی آرامگاه نیز به‌شمار می‌آید. سقف آن از مقرنس‌های گچی و نقاشی پوشیده شده است. پوشش گچی سه چپه این ایوان محاذی بالای در ورودی آرامگاه را اشعاری باخط نستعلیق طغرائی به رنگ قرمز آرایش داده است. این بنا تاکنون به ثبت آثار تاریخی نرسیده است.

قلعه استوار و خاموش هنجن

قلعه هنجن برفراز تپه‌ای مشرف بر روستا و کشتزارهای پیرامون آن بنا شده است. طول آن شرقی و غربی و مساحت تقریبی آن در حدود ۲۶۰۰ مترمربع (۶۵×۴۰ متر) می‌باشد.

در این قلعه مجموعه‌ای از گونه‌ها شامل یک اتاق وجود دارد که به دلیل تراکم زیاد در ۳ یا ۴ طبقه ساخته شده. راه حل‌های به کار گرفته شده برای جبران اختلاف سطح در این قلعه بسیار جالب است.

تعداد اتاق‌های آن بالغ بر یکصد باب بوده که طبقات رویی به مرور زمان خراب و غیر قابل استفاده شده‌اند. بخش شمال غربی قلعه که تقریباً سالم‌تر به جای مانده است در سال‌های ۱۳۰۰ شمسی به بعد ایجاد شده است. این قلعه حکایت از دوره‌های نامنی در تاریخ منطقه دارد و مردم روستا در دوران حمله مغول و پس از آن حمله افغان‌ها به ایران و در هنگام حمله آنان به روستا در این قلعه پنهان می‌شدند و گاه مجبور بودند مدت‌های طولانی را در این قلعه سپری کنند، بنابراین هر خانواده علاوه بر خانه خود در روستا، اتاق یا اتاق‌هایی نیز در داخل قلعه داشتند و بعضی از روستاییان هنوز هم از اتاق‌های قلعه برای نگهداری از محصولات خود استفاده می‌کنند. قدمت این بنای تاریخی مربوط به دوره سلجوقیان به بعد بوده که در تاریخ ۷۹/۱۲/۲۵ به شماره ۳۴۷۹ به ثبت آثار تاریخی رسیده است.

قلعهٔ تاریخی روستا در سده هشتم هجری قمری از قلاع مسکون و معمور بوده است. حمدالله مستوفی دربارهٔ آن می‌گوید که این قلعه بر کوه سرسختی ساخته شده، امکانات زندگی در آن فراهم و آسیاب بادی نیز در آن جا وجود داشته است. این قلعه در حال حاضر روی به تخریب و ویرانی دارد.

مسجد جامع هنجن

مسجد جامع و حسینیه روستا که قدمتی دیرینه دارند مکان‌های برگزاری مراسم و آئین‌های مذهبی مردم روستا است.

ورودی مسجد جامع به دالان کوچکی که سمت راست آن، آبدارخانه و سمت چپ آن تختگاهی است و سپس به شبستان پایان می‌گیرد. شبستان از فضای نسبتاً وسیعی برخوردار و سقف آن دارای پوشش تیر و تخته است. در فواصل مختلف ستون‌های تیر چوبی به عنوان حائل نصب شده است. روشنائی شبستان از چهار پنجره نورگیر که به سمت حیاط در سال‌های اخیر ساخته شده است تأمین می‌شود. در قسمت‌های بالای لنگه درهای چوبی ورودی جمله «هوالموهاب عمل حسن درویش سنه ۱۳۴۲ به سعی و اهتمام میرزا محمد خان» دیده می‌شود.